

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın, **Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Nuri ERSOY** tarafından Anayasa'nın 98'inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 96'ncı ve 99'uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim. 25.12.2025

Ömer ÖCALAN

Şanlıurfa Milletvekili

Şanlıurfa ili Haliliye ilçesinde bulunan Germuş (Surp Asdvadzadzin – Meryem Ana) Kilisesi, bu toprakların çok inançlı ve çok kültürlü tarihinin önemli bir parçasıdır. 19. yüzyılda inşa edilen ve 1915 yılına kadar Ermeni Ortodoks cemaati tarafından ibadethane olarak kullanılan yapı, sonrasında sistematik biçimde sahipsiz bırakılmış; ahır olarak kullanılmış, defineciler tarafından tahrip edilmiş ve 2023 yılında ana kubbesinin bir bölümü çökmüştür.

Germuş Kilisesi, Türkiye’de ve uluslararası akademik literatürde Osmanlı dönemine ait Ermeni kırsal kilise mimarisinin günümüze ulaşabilmiş nadir örneklerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Mimarlık ve kültürel miras alanında yapılan çalışmalarda yapı; 1915 sonrasında sahipsiz kalan ibadet mekânlarının maruz bırakıldığı ihmal ve tahribatın somut bir örneği olarak ele alınmakta, aynı zamanda uluslararası Ermeni çalışmaları ve kültürel miras literatüründe Urfa (Edessa) havzasındaki çok inançlı tarihsel dokunun önemli bir bileşeni olarak yer almaktadır. Bu çerçevede Germuş Kilisesi, Türkiye’nin taraf olduğu UNESCO sözleşmeleri ile Avrupa Kültürel Mirasın Korunmasına ilişkin uluslararası düzenlemeler kapsamında korunması gereken kültür varlıkları arasında değerlendirilmektedir.

Yapının bulunduğu alanın 2011 yılında “Turizm Gelişim Merkezi” kapsamına alınmasına, 2017–2018 yıllarında restorasyon projeleri hazırlanmasına ve konuya ilişkin olarak daha önce TBMM’de soru önergeleri verilmiş olmasına karşın, Germuş Kilisesi için bugüne kadar kalıcı ve etkili bir koruma ya da restorasyon uygulaması gerçekleştirilmemiştir. Bu durum, kültürel mirasın korunmasına ilişkin kamusal sorumluluğun yerine getirilmediğine işaret etmektedir. İbadet mekânı olma niteliğini taşıyan Germuş Kilisesi’nin, tarihsel ve kültürel kimliği gözetilerek bakım ve koruma altına alınması elzemdir.

Bu bağlamda:

1. Germuş Kilisesi'nin güncel mülkiyet ve hukuki statüsü nedir? Yapı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında tescilli midir?
2. 2011 yılında "Turizm Gelişim Merkezi" ilan edilmesine rağmen Germuş Kilisesi için etkili bir restorasyon ve koruma çalışmasının yapılmama gerekçesi nedir?
3. 2017 ve 2018 yıllarında hazırlanan rölöve ve restorasyon projeleri hangi aşamadadır? Bu projelerin hayata geçirilmemesinin gerekçesi nedir?
4. Haliliye Kaymakamlığı tarafından Germuş Kilisesi için görevlendirilen korucu hangi tarihte görevlendirilmiştir?
5. Söz konusu korucu görev yaptığı süre boyunca Germuş Kilisesi ve çevresinde defineciler tarafından kaçak kazı yapılmış mıdır? Yapıldıysa bu durum hangi tarihlerde ve kaç kez tespit edilmiştir? Duruma ilişkin herhangi bir soruşturma bulunmakta mıdır?
6. Kilisenin, geçmişte zarar görecekt biçimde kullanılması, tarihi dokusunun zarar gördüğü iddialarına dair herhangi bir soruşturma bulunmakta mıdır?
7. Germuş Kilisesi'nin korunmasından hangi kurum veya kurumlar sorumludur? Kültür ve Turizm Bakanlığı, Valilik, Kaymakamlık ve yerel yönetimler arasındaki görev ve yetki paylaşımı nasıl belirlenmiştir?
8. 2023 yılında ana kubbesi çöken Germuş Kilisesi için Bakanlığınızca acil koruma ve güçlendirme çalışması yapılmış mıdır?
9. Germuş Kilisesi'nin restorasyonu için 2026 Yılı Yatırım Programı kapsamında ayrılan bütçe var mıdır? Varsa tutarı nedir ve hangi takvim çerçevesinde kullanılacaktır?
10. Restorasyon tamamlandıktan sonra Germuş Kilisesi'nin çok inançlı kültürel miras kapsamında korunması ve kamuya açık şekilde yaşatılmasına yönelik bir planlama yapılmakta mıdır?
11. Türkiye genelinde farklı inançlara ait olup ihmal edilen, tahrip edilen veya yok olma tehlikesi altında bulunan ibadet yapılarının korunmasına yönelik Bakanlığınızın kapsamlı bir envanter ve eylem planı bulunmakta mıdır?

12. Germuş Kilisesi'nin, Türkiye'de ve uluslararası akademik yayınlarda kültürel miras ve Ermeni dini mimarisi kapsamında ele alındığı Bakanlığınızca bilinmekte midir? Bu yayınlar doğrultusunda yapının korunmasına ilişkin özel bir değerlendirme yapılmış mıdır?

13. Germuş Kilisesi'nin mevcut durumu, Türkiye'nin taraf olduğu UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi ile Avrupa Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kapsamında Bakanlığınız tarafından izlenmekte midir?

14. Germuş Kilisesi gibi uluslararası literatürde yer alan ve azınlık kültürel mirası niteliği taşıyan yapıların korunmasına yönelik olarak, Bakanlığınızın uluslararası kuruluşlar (UNESCO, ICOMOS vb.) ile yürüttüğü özel bir iş birliği veya raporlama çalışması bulunmakta mıdır?

15. Germuş Kilisesi'nin ihmal edilmesi ve tahrip edilmesi hususu değerlendirildiğinde, Bakanlığınızca kültürel varlıkların korunmasına ilişkin uluslararası yükümlülükler yerine getirilmiş midir?